

UDK: 343.341-054.72(635)
314.117-054.72-027.583(635)
doi: 10.5937/crimen2201014W
ORIGINALNI NAUČNI RAD
PRIMLJEN / PRIHVAĆEN: 14.02.2022 / 17.03.2022

*Joseph Whittle**

Univerzitet Džon Mors u Liverpulu, Velika Britanija

*Georgios A. Antonopoulos***

Univerzitet Nortumbrija u Njukaslu, Velika Britanija

ILEGALNE MIGRACIJE IZ ERITREJE I ULOGA KRIJUMČARENJA LJUDI¹

Apstrakt: Autori razmatraju ilegalne migracije Eritrejaca u evropske zemlje čineći deo “migrantske krize” koja je izazvala ozbiljnu zabrinutost pre svega u mediteranskim zemljama. Kao jedno od rešenja uloženi su politički naponi i obećana znatna finansijska sredstva, uz zanemarivanje pokretača ilegalnih migracija velikog broja ljudi. Jedan od stavova koji se provlači kroz čitav rad je potreba da se proverí da li postoji veza krijumčara i kriminalaca na šta ukazuju zapadnjačka percepcija i paradigma. Drugim rečima, autori su nastojali da utvrde da li u slučaju ilegalnih migranata iz Eritreje postoji znak jednakosti između njihovog kretanja i organizovanog kriminaliteta odnosno trgovine ljudima.

Ključne reči: ilegalane migracije, Eritreja, Evropa, organizovani kriminalitet, trgovina ljudima

UVOD

U periodu između 2014. i 2019. godine oko 104.000 Eritrejaca je samo iz Severne Afrike u Italiju stiglo čamcima (podaci IOM-a² iz 2015. godine i UNHCR-a³ iz 2020. godine). Hiljade drugih su u Evropsku uniju stigli preko Grčke, Španije i Turske (videti Siegel, 2019). Sa procenjenom populacijom od ukupno 5,34 miliona ljudi (UN, 2020), broj Eritrejaca koji je pristigao u Italiju tokom tih pet godina jednak je udelu od skoro 2% čitave populacije Eritreje. Eritrejci su bili među onim

* Dr Joseph Whittle, J.G.Whittle@ljmu.ac.uk

** Georgios A. Antonopoulos, g.antonopoulos@tees.ac.uk

1 Ovo je srpska verzija članka objavljenog u zborniku radova: van Duyne, P.C. i drugi (2020) *Criminal Defiance in Europe and Beyond: From Organised Crime to Crime-Terror Nexus*; objavio Eleven International Publishing u Hagu. Autori se zahvaljuju profesoru Đorđu Ignjatoviću (Univerzitet u Beogradu) na pozivu da objave ovu verziju članka.

2 Međunarodna organizacija za migracije.

3 Agencija UN za izbeglice.

etničkim grupama koje su bile povezane sa tzv. „migrantskom krizom“ u Sredozemlju, jako dobro dokumentovanim fenomenom. U zavisnosti od tačke gledišta, na migracije ka Evropskoj uniji preko Sredozemnog mora ili kroz Tursku gleda se kao na „invaziju“ (Walker, 2018), a za Evropu se na nekoliko mesta navodi da je „pod opsadom“ (Baerwaldt, 2018), i one su predstavljene – kao u slučaju bivšeg ministra unutrašnjih poslova Salviniya – kao sredstvo teroristima da se infiltriraju u Evropu (Reuters, 2018). Ili, jednostavno, kao tragedija sa rutom koja je postala poznata kao „najsmrtonosnija ruta na svetu“ za migrante (UN, 2017).

Iako su migracije već dugo osetljivo političko pitanje za neke evropske zemlje, to je postalo dodatno izraženo nakon 2014. godine, kada je sve veći broj ljudi počeo prelaziti kroz Tursku ili čamcima iz Severne Afrike u Evropu. Sve veći broj ljudi i politički fokus od 2014. godine pa nadalje doveli su do toga da Evropska unija i njene članice, ponekad u saradnji s izvornim i/ili tranzitnim državama širom Afrike, značajno povećavaju napore da „upravljaju“ migracionim tokovima. Ipak, predloženo je da ono što EU naziva „upravljanje“ pre treba da bude interpretirano kao „prevencija“ migracija u određenim okolnostima (Zanker, 2019).

Pojačan EU angažman može se posmatrati kako kroz nove (posle 2014. godine) diplomatske/međunarodne mehanizme koordinacije kao što su Samit(i) o migracijama u Valeti i Kartumski proces, tako i kroz ogromne povećane bilateralne i EU fondove utrošene na projekte u Africi koji su povezani sa migracijama. Na primer, Fond za azil, migracije i integraciju (2014–2020) ima budžet od preko 3,1 milijarde evra (Evropska komisija, 2019), dok Uzajamni fond EU za Afriku ima budžet od 4,7 milijardi evra (Evropska komisija, 2020). Dok je Italija 2018. godine objavila planove za izdvajanje milijardu evra za Severnu Afriku kako bi smanjila ilegalne migracije (Galindo, 2019), obavezavši se prethodno da će 2017. utrošiti 200 miliona evra samo za Libiju, Nemačka je u međuvremenu formirala sopstveni „Maršalov plan za Afriku“ obećavajući stotine miliona za razvojne inicijative širom Afrike.

Ovako povećana politička i finansijska sredstva treba da budu pravilno usmerena da bi bila uspešna. Ipak, navedeno je da vlade često ne razumeju šta zapravo pokreće migracije i ko upravlja njima (Andersson, 2016). Na primer, u slučaju ilegalnih migracija u Kini, migranti su predstavljeni kao žrtve koje su nemilosrdno eksploatisane od strane organizovanih kriminalnih grupa, a koje su time prisiljene da migriraju bilo iz očaja, bilo zato što su ih prevarili sumnjivi krijumčari poznati kao Snakeheads (Zhang, 2008; Whittle, 2019). Lakše je za ilegalne migracije okriviti kriminalce koji eksploatišu ranjive grupe, budući da to vladama otvara put ka izgradnji državnih ili multilateralnih bezbednosnih odgovora koji navodno podstiču ovakva kretanja ljudi. Bilo kako bilo, Kampana otkriva da ilegalne migracije kroz Libiju nisu bile vođene ponudom, već potražnjom (Campana, 2017). Istraživanje je takođe pokazalo da su odgovori na ilegalne migracije ka Evropskoj uniji postajali sve „bezbednosni“ (Andersson, 2016), pri čemu države EU nastoje da odgovornost za ove migracije prebace na afričke države (Strange i Martins, 2019).

Tako, moglo bi se raspravljati o tome da bez prethodnog razumevanja ili prepoznavanja pokretača ilegalnih migracija, odgovori na iste neće biti delotvorni. Budući da su Eritrejci jedna od vodećih nacija koja nezakonito migrira ka EU, ovaj članak će se osvrnuti na njihove motive i sredstva koja koriste da bi ilegalno migrirali. Pri tome će pokušati da prikaže šta to pokreće veliki broj ljudi na migracije, kao i da ne postoji veza krijumčara i kriminalaca na šta ukazuju zapadnjačka percepcija i paradigma.

1. METODOLOGIJA

Podaci za ovaj projekat prikupljeni su 2018. godine u eritrejskoj zajednici u Kairu. Od 2014. godine pa nadalje, Kairo predstavlja dom za rastuću zajednicu eritrejskih ilegalnih migranata ili za one koji traže azil. S obzirom na poteškoće zapadnih istraživača da prodru u često zatvorene i tajne manjinske zajednice (pogledati na primer, Zhang, 2008; Hobbs i Antonopoulos, 2014), kao i na jezičke i kulturne barijere, eritrejski istraživač je bio angažovan da obavlja intervjue prateći preporuke pouzdanih izvora. Pređašnje istraživanje je naglasilo kako se glasovi i iskustva samih migranata često gube u zvaničnim narativima koji imaju tendenciju da ističu primere ekstremnije eksploatacije sa kojom se neki suočavaju, kao što je trgovina organima od strane nemilosrdnih kriminalnih organizacija (Mengiste, 2018). Vođenjem razgovora direktno sa migranitima osigurava se da je „proživljeno“ iskustvo migranata zabeleženo (Zhang i drugi, 2018).

Dubinski intervjui su vođeni sa 30 Eritrejaca koji su ilegalno migrirali od 2014. godine. Razgovori su uključivali 14 žena i 16 muškaraca, koji su imali između 17 i 48 godina kada su napustili svoju zemlju. Fokus na one koji migriraju od 2014. godine bio je da bi se osiguralo da zabeleženi podaci odražavaju najnovije trendove, za razliku od onih koje su se odigrale u ranijim periodima ubrzanih migracija iz Eritreje. Na primer, Mengiste (2018) pravi kratak pregled mnogobrojnih perioda kada su ljudi iz Eritreje migrirali u velikom broju. Pre svega, tokom povremenih ratova za nezavisnost 1961–1991. godine; zatim, kada je granični rat sa Etiopijom ponovo izbio 1998. godine; i konačno, posle 2002. godine, kada je postalo jasno da će vojna obaveza biti dugoročna i bez preciziranog roka završetka.

Istraživač je koristio veze u okviru eritrejske zajednice kako bi identifikovao inicijalne učesnike, a zatim obezbedio dalje intervjue koristeći isti metod ili preporuke učesnika. Kako bi se obezbedilo da se ispitanici osećaju prijatno i slobodno dok govore o osetljivoj temi, identiteti učesnika su ostali anonimni.

Jedan od autora bio je prisutan u Kairu tokom perioda rada na terenu i bio je u mogućnosti da se redovno sastaje sa istraživačem kako bi razgovarali o napretku i rešavali probleme. O formatu, sadržaju i metodi koji su korišćeni tokom intervjua, razgovaralo se sa istraživačem putem mejla i uživo pre nego što je istraživanje počelo. Kreirano je i korišćeno uputstvo za intervjue. Uputstvo uključuje odeljke o motivaciji, osnovnim podacima (starost, pol, zanimanje pre migriranja itd.), plani-

ranom odredištu, finansiranju i znanju o ilegalnim migracijama. Polazeći od ovih odeljaka, mnoge teme i obrasci mogli su biti identifikovani i unakrsno provereni. Autori su koristili slične metode proučavajući krijumčarenje ljudi u Sredozemlju i u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Postoje ograničenja u vezi sa korišćenim metodama i podacima, odnosno u vezi narastajućeg (*snowball*) uzorka, ali i u vezi sa intervjuima vođenim na jednoj geografskoj lokaciji (Kairo). Uzorak u osnovi ima istraživačevu mrežu i na njoj bazirane preporuke. Možda je bilo pristrasnosti „čuvara kapija”, pri čemu su nas inicijalni učesnici upućivali na druge učesnike koji su u velikoj meri imali slična ili gotovo ista gledišta.

2. KO JE MIGRIRAO IZ ERITREJE I ZAŠTO?

Većina ispitanika u ovom istraživanju je imala 30 godina ili manje (njih 22). Šestoro je imalo između 31 i 39 godina, a samo dvoje su imali između 40 i 50 godina u periodu kad su odlučili da migriraju. Ispitanici su bili iz različitih područja Eritreje i bili su različitih zanimanja. Važno je uočiti da je devet ispitanika bilo u državnoj službi, tačnije da su služili vojni rok u vreme migriranja. Takođe, privlači pažnju i širok spektar zanimanja koji se podvodi pod „vojnu obavezu“. Od pevača ili stolara, do učitelja ili vojnika. Neograničeno trajanje vojnog roka dugo se beleži kao glavni pokretač migracija iz Eritreje (Poole, 2013; Belloni, 2016). Zaista, 24 od 30 ispitanika reklo je da je vojna obaveza, bilo za njih ili nekoga u njihovoj porodici (npr. sin, kćerka ili muž koji su primili poziv za služenje vojnog roka), bila razlog odlaska. Na primer, ispitanik 13 je izjavio:

„U aprilu 2016. godine mom mužu je naredeno da se prijavi u regionalnu vojsku iako je bio star i uprkos medicinskim izveštajima koji prikazuju da nije bio vojno sposoban. Potom je primio pismo upozorenja... petoro uniformisanih ljudi je došlo po njega u noći i odvelo ga, moji rođaci i ja smo otišli u gradsku upravu i sve policijske stanice u Asmari, ali nismo mogli da ga nađemo. Stvari su se pogoršale u avgustu 2016. godine: mom sinu... je naredeno da služi „vojni rok“, on je bio nesposoban zbog mučenja koje je doživeo u zatvoru u Saudijskoj Arabiji. Nije bilo svrhe da se razgovara s upravom, jer ga je sudbina njegovog oca čekala... (moj) sin je odlučio da pređe granicu ka Sudanu, no ako on ode mi ćemo svi biti posmatrani kao odgovorni, a verovatno i uhapšeni i mučeni... stoga smo svi odlučili preći istu granicu.”

Ispitanik 5 potvrdio je ovaj iskaz i istakao posledice koje su mogli imati potencijalni dezerteri vojne obaveze i šta bi se moglo dogoditi onima koji ostanu.

„Radio sam kao službenik u svojoj diviziji, nadređeni oficir mi je naredio da dovedem kolegu koji je dezertirao iz divizije, to nije bilo deo mojih zaduženja ali sam pristao i nakon što sam otišao u Asmaru, lagao sam i rekao sam im da nisam mogao da ga nađem. Oni su mi naredili da dovedem bilo koga od članova njegove porodice. Ja sam odbio i oni su me priveli, nakon što sam pušten, počeli su da rade protiv mene. Takođe, vojni rok u Eritreji je neograničen, svi ti razlozi su me naveli na odluku da pobegnem iz vojske i Eritreje.“

Ono što eritrejskim migracijama daje jedinstvenost je to što ne postoje druge podsaharske zemlje sa istim, niti čak sličnim vojnim službama. Od preostalih šest ispitanika koji nisu izričito naveli pitanje vojne obaveze, svi su pomenuli neki oblik državne represije ili nemogućnost pristupa pravnoj zaštiti kao razloge svog migriranja. Tako na primer ispitanica 30 je pobjegla nakon što ju je vojni oficir progonio kada je odbila da se uda za njega. Ispitanica 28 je rekla da je bila prisiljena da se uda za vojnog oficira. Ispitanik 15 je razotkrio korupciju unutar vlade i bio je uhapšen. Neki ispitanici su istakli mogućnost boljeg obrazovanja, više prilika/poslova ili pridruživanje porodici kao razloge migracije. Ni u jednom trenutku u intervjuima nije bilo reči o tome da im je ideja o migraciji bila nametnuta od strane krijumčara ili drugih posrednika.

Ovo je važno istaći s obzirom na sklonost vladinih i medijskih narativa koji sugerišu da su migranti „prevareni“ ili „obmanjeni“ da migriraju (Zhang i drugi, 2018). Glavni razlozi za migracije su bili vojna služba i/ili faktori povezani sa progno- nom od strane vlade i/ili korupcija.

Interesantan nalaz iz intervjua odnosi se na odredište eritrejskih migranata. Broj migranta koji prelaze Sredozemno more skroman je u poređenju sa svetskim tokovima od 60 miliona prisilno raseljenih ljudi i 86% izbeglica koji su primljeni u razvijene zemlje (Andersson, 2016), ali javna percepcija može biti iskrivljena kroz brojno senzacionalističko izveštavanje medija. Jednostavna pretraga na Guglu otkri- će brojne članke, ali da citiramo samo jedan za primer, UK Daily Mail (2017) pisao je o tome da će se odigrati „biblijski egzodus“ iz Afrike u Evropu ako se nešto ne preduzme.

Međutim, naša istraživanja kažu da je samo sedam od trideset ispitanih imalo nameru da ide u Evropu; velika većina je bila fokusirana samo na beg iz Eritreje i dolazak u drugu zemlju u regionu u potrazi za sigurnošću, kako za njih tako i za članove svoje porodice.

„Ne – ja nisam imala planirano odredište, samo sam htela pobeći od kućnih obaveza i najjednostavnija maršruta za mene je bila granica ka Sudanu. Život u Kartumu je bio vrlo težak za mene i moje ćerke, nisam mogla da radim, jer nisam imala nekoga ko bi čuvao ćerke, čula sam da mnogi Eritrejci idu u Egipat i traže zaštitu od UNHCR-a u Egiptu, takođe sam čula da UNHCR u Egiptu štiti samohrane majke s decom, stoga sam odlučila doći u Egipat“ (ispitanica 4).

„Moje planirano odredište je bio Kartum, tokom boravka u Kartumu... čula sam i vide- la da je život u tom gradu veoma opasan i težak, pričalo se o mnogim kidnapovanjima, Eritrejci su bili silovani, uhapšeni i deportovani nazad u Eritreju; čula sam od krijum- čara koji je moj rođak, da mnogi Eritrejci idu u Egipat i traže zaštitu UNHCR-a tamo, takođe sam saznala da UNCHR u Egiptu štiti samohrane majke s decom, stoga sam odlučila doći u Egipat“ (ispitanica 13).

Uticaj medijskog izveštavanja na javnu percepciju mogao bi biti tema zasebnog članka, ali ono što je važno zabeležiti u svrhe ovog istraživanja jeste da većina inter- vjuisanih nije imala većih planova od onog da izađe iz Eritreje u bilo koju zemlju u regionu. Ovo je važno jer podriva deo senzacionalističke medijske retorike, ali

takođe i za argument da ogromne „organizovane kriminalne mreže“ omogućavaju celokupan transport migranata, od vrata njihovog doma do Evrope.

3. KAKO ERITREJSKI MIGRANTI PLANIRAJU I ORGANIZUJU SVOJA PUTOVANJA?

Kao što je napred navedeno, izveštaji medija, vlada i snaga reda u vezi sa krijumčarenjem ljudi kroz Severnu Afriku iz Podсахare pogrešno pretenduju da se fokusiraju na pitanje kako „zlobne kriminalne mreže eksploatišu“ migrante (Campagna, 2017). Odnos „predator/žrtva“, odnosno to da su neupućeni migranti i izbeglice prevarene ili obmanjene da nezakonito migriraju, dominira diskursom o ilegalnim migracijama. Isto tako, pronalazimo pristrasnu percepciju da su krijumčari pokretačka snaga ilegalnih migracija i glavni uzroci eksploatacije duž njihovih maršruta (Zhang i ostali, 2018).

Podaci prikupljeni u ovom istraživanju ističu upadljive uloge prijatelja i porodice kao suprotnost „kriminalnim grupama“ ili drugim kolektivima u planiranju i izvršavanju nezakonitih migracija. Tako na primer, u početnoj deonici putovanja prilikom napuštanja Eritreje, 24 ispitanika je koristilo posrednika preporučenog od strane prijatelja ili rođaka. Troje je samostalno osmislilo put; dvoje je uvedeno preko poslovnog kontakta i jedan preko komšije. Ovde treba ukazati na to da su neki ispitanici stalno ponavljali da lica koja su im pomogla da napuste Eritreju ne bi trebalo nazivati „krijumčarima“. U jednom slučaju osoba koja im je pomogla da migriraju bila je „vozač“, u drugom blizak srodnik. Ni u jednom momentu nije bilo dokaza o umešanosti „kriminala“ u ilegalne migracije, kao ispomoć pri izlasku iz Eritreje. Zapravo, bilo je suprotno: velika većina ispitanika je migrirala iz Eritreje u Sudan ili Etiopiju pomoću posrednika koga je preporučio neko ko se smatrao pouzdanim izvorom: prijatelj ili član porodice.

Ispitanici su takođe upitani gde su dobili informacije o ilegalnim migracijama. Opet, velika većina (njih 22) rekla je da je podatke dobila od prijatelja ili rođaka. Dva ispitanika su rekla da su radili *online* istraživanje, dok je samo dvoje izjavilo da su otišli bez informacija. Sledećih šest ispitanika je izjavilo da su informacije o ilegalnim migracijama dostupne svima i opšte poznate:

„Svi pričaju o tome, kad god se sastanate, najpopularnija tema o kojoj svi pričaju je prelazak granice. Pre je ovo bilo poverljivo, jer niko nije verovao nikome, bili bismo preplašeni da ćemo biti izručeni vladi, ali sada je ova tema postala normalna i svi pričaju o tome bez straha.“ (ispitanik 2)

Treba napomenuti da se o ovoj informaciji naizgled slobodno diskutovali i oni koji su služili u vladinim agencijama, a čiji je zadatak da spreče ilegalne migracije i održe sigurnost na granici:

„Ilegalno migriranje je veoma popularna aktivnost u vojnoj službi, uvek se mogu čuti ljudi kako pričaju o onima koji nezakonito migriraju, kako, kada i takođe preko koje granice prelaze.“ (ispitanik 5)

Ova svedočenja su u suprotnosti sa prethodnim istraživanjima, u kojima je navedeno da su migracije bile tabu tema, o čemu se nije govorilo otvoreno zbog straha da će takvi razgovori biti prosleđeni vladinim agencijama (vidi Mengiste, 2018). U širem smislu, ako su informacije i o posrednicima i o ilegalnim migracijama uglavnom prikupljene preko prijatelja ili porodice, dovodi se u pitanje ideja da su kriminalne grupe u stanju da eksploatišu ili ucenjuju migrante. Budući da su informacije dostupne svima, bilo u javnosti ili preko prijatelja i porodice, mala je mogućnost da migrante prevare ili obmanu kriminalne organizacije.

Nakon izlaska iz Eritreje i ulaska u tranzitne zemlje, a pre kretanja dalje prema Egiptu, svedočenja postaju nejasnija. Ogromna većina intervjuisanih (njih 27) i dalje se oslanja na kontakte prijatelja, porodice i zajednice, koji im pomažu u narednim fazama njihovog migracionog putovanja. Ipak, dvoje ispitanih reklo je da im je u izbegličkom kampu prišao krijumčar, a jedan ispitanik je radio za krijumčara u regrutovanju drugih Eritrejaca u zamenu za besplatan prolaz do Egipta. Budući da su migraciona putovanja često podeljena na deonice, ovi iskazi pokazuju opasnost od generalizacije.

4. METODE KORIŠĆENE U NEREGULARNIM MIGRACIJAMA IZ ERITREJE

Maršrute i metode koje koriste posrednici u ilegalnim migracijama zavise od individualnih resursa krijumčara (Whittle, 2019), a to podrazumeva: njihov pristup određenim vrstama prevoza, mogućnost uticaja na korumpirane zvaničnike, falsifikovanje dokumenta itd. Međutim, pokazalo se da su maršrute i metode identifikovane u ovom istraživanju jednostavne i da im nedostaje sofisticiranost” (naročiti trud). Na primer, većina ispitanika je jednostavno prešla peške granicu iz Eritreje ka Sudanu ili Etiopiji.

Odatle pa nadalje, transport preko graničnih prelaza je često bio pomoću Toyota pikap vozila (to su 4x4 vozila sa otvorenim zadnjim delom). Detalji koje je dao ispitanik 26 bili su reprezentativni za većinu drugih putovanja:

„Krijumčar mi je rekao da ćemo se sastati na... autobuskoj stanici i posle toga smo ušli u autobus... i sišli pre nego što smo stigli do kontrolnog punkta Adi-Kuala; zatim smo hodali dva sata i ušli u kuću. Neki su već bili tu i čekali, dok su drugi došli kasnije; ostali smo u toj kući tri dana, nakon čega smo počeli naše putovanje peške i nakon otprilike deset sati, došli smo do mesta Geza Keren, sakrili smo se tamo čitavo jutro i dan i nastavili smo naše putovanje uveče. Hodali smo više od deset sati dok nismo stigli do Etiopije, gde su nas etiopijski vojnici našli... Ostao sam u Adis Abebi tri meseca, a onda sam uz pomoć mojih sestara odlučio otići kod njih u Egipat ilegalno... počeli smo putovanje zajedno iz Adis Abebe javnim prevozom, prošli mnoge gradove i sela kako bismo došli do sela Metema. Tamo smo ostali nekoliko sati i kada su svi stigli, pet motocikala nas je pokupilo i prevelo u Sudan u roku od četiri sata; odmah smo nastavili put peške osam sati bez odmora. Nakon toga, našli smo Toyota pikap koji nas je čekao i odveo u mesto Hajer i tamo smo čekali dok sav novac nije bio plaćen, zatim su drugi došli i odveli nas u Kartum. Ostao sam u Kartumu dva dana, a potom počeo svoje putovanje za Egipat, bilo je brzo jer ga je moja sestra ugovorila, i krijumčar me je čekao, oni su me odvezli u malom

autobusu izvan Kartuma, odatle smo se prebacili u veliki kamion kojim smo putovali čitav dan do granica Sudana, kada smo se premestili u Toyota pikap i putovali tri dana dok nismo ušli u pustinju Aswan oko podneva; tu smo se osvežili i odmorili nekoliko sati i zatim uveče, nakon što je novac uplaćen, poslali su nas u Kairo vozom.“

Ni u jednom trenutku nije bilo sofisticiranosti u pogledu korišćenih metoda. Odnosno, nije bilo potrebe za falsifikovanim dokumentima, prikrivanjem i podmićivanjem i/ili korupcijom. Reč je samo o korišćenju vozila da bi se prešle prostrane i policijski nenadgledane granice u adekvatno vreme. Ova jednostavnost sugerise da je bio potreban nizak nivo veština za ulazak na tržište ilegalnih migracija. Jedina „veština“ koja posrednik treba da ima je pristup adekvatnom vozilu i poznavanje adekvatne trase. Dakle, ponovo, čini se da je nije bilo potrebe za uključivanjem kriminalaca, imajući u vidu korišćene nesofisticirane i jednostavne metode.

Ono što je takođe bilo jasno iz prikupljenih podataka je da su migracije iz Eritreje bile *“pay as you go”* pre nego *“end to end”*. U ovoj proceduri, takođe često korišćenoj u putovanjima iz Zapadne Afrike u Evropu, migranti plaćaju za putovanje jednu po jednu etapu, često zaustavljajući se i radeći u određenoj državi na neko vreme, kako bi uštedeli sredstva za sledeću fazu svog putovanja (vidi Tinti i Reitano, 2016). Ovo je suprotnost sistemu *“end to end”*, opisanom od strane drugih autora (videti Zhand, 2008 i Chin, 1999) gde su migranti plaćali naknade unapred u celosti da bi bili prevezeni od izvornog mesta do odredišta. Ispitanici koji su platili da napuste Eritreju, platili su još jednom kada su došli u Etiopiju ili Sudan kako bi se prebacili u narednu etapu svog putovanja. Ovo je, kako se čini, kontradiktorno narativima koji sugerisu da su velike transnacionalne kriminalne mreže upravljale svakom etapom ilegalnih migracija iz Podсахare.

Međutim, prikupljeni podaci su identifikovali kontradiktornost koju nije lako objasniti. Kao što je napred istaknuto, skoro svi ispitanici prikupili su informacije ili savet o ilegalnim migracijama od onih koje možemo osloviti „pouzdanim“ izvorima, poput prijatelja ili porodice. Onda je iznenađujuće da veliki broj intervjuisanih ima negativno mišljenje o svojim krijumčarima/posrednicima. Kada su upitani da li bi preporučili svoje posrednike/krijumčare drugima, od njih 29, 16 je reklo da bi, a 13 da ne bi. Komentari onih koji ne bi preporučili svoje posrednike/krijumčare uključuju:

„Ne, krijumčari imaju svoje loše strane, ne izveštavaju o tačnoj situaciji, zahtevaju... i siluju žene.“ (ispitanik 30)

„Ne, ja ne bih, jer je opasno po život, možeš umreti ili ostati invalid, ja sam srećan da sam izašao živ odatle.“ (ispitanik 11)

„Ne, ja ne bih, jer je užasno iskustvo, ne poštuju te, ne brinu o tome da li ćeš umreti ili ne. Krijumčari, koji su nas vodili u Egipat, su nas tretirali kao životinje.“ (ispitanik 9)

Čini se da postoji neusklađenost između saveta primljenih unapred i stvarnog proživljenog iskustva na putovanju. S jedne strane, mali broj migranata rekao je da ne bi preporučio svoje krijumčare zbog svog iskustva. Ipak, s druge strane su otvoreno priznali da su prilikom odlaska znali za opasnosti uključene u ilegalne migracije:

„Bio sam preplašen i zabrinut jer sam čuo priče o tome šta bi se moglo dogoditi nekome ko pokuša preći granicu ilegalno – neki bivaju upucani od strane državnih vlasti, neki su uhvaćeni, pritvoreni, a onda bi bili prisilno regrutovani u vojsku.“ (ispitanik 2)

„Da, bio sam zabrinut i preplašen ali nisam imao drugog izbora. Čuo sam priče da su ljudi uhvaćeni, kidnapovani ili čak ubijeni. To je ono što me je zabrinulo i preplašilo.“ (ispitanik 3)

„Malo smo bili zabrinuti jer smo znali da je opasno, znali smo da ako ne budemo imali sreće možemo biti upucani, kidnapovani ili čak ubijeni.“ (ispitanik 7)

Može biti da su neki ispitanici potcenili poteškoće i da su tek kada su se suočili sa realnošću, shvatili o kakvim opasnostima je reč. Prema tome, uprkos činjenici da su primili savet i smernice pre polaska iz pouzdanih izvora poput prijatelja i rođaka, možda nisu bili dovoljno spremni za poteškoće koje su uključene u poduhvat.

Ova svedočenja takođe dovode u pitanje model poslovanja krijumčara, koji je, kao što je već istaknuto, ali i na drugim mestima (videti, npr. Slack i Martinez, 2018), baziran na usmenim preporukama. Čudno bi bilo da prijatelj ili rođak preporuči krijumčara ili posrednika nakon lošeg ličnog iskustva. Ipak, kao što je ranije istraživanje pokazalo, može biti da postoji osećaj obaveze unutar eritrejske zajednice/kulture da se pomogne drugima da migriraju, ukoliko to oni zatraže. Radi se o tome da, nakon što je njima neko prethodno pomogao ili znajući za nevolje sa kojima se njihovi sunarodnici suočavaju kod kuće i u tranzitnim državama, Eritrejci osećaju obavezu da obezbede pomoć drugima u migraciji. Čak i ako znaju rizike i opasnosti koje su uključeni.

Iako ova svedočanstva donekle izgledaju kontradiktorno, ipak ne ukazuju na to da su migranti prevareni ili obmanjeni od strane samih posrednika ili krijumčara, kako su to narativi medija, vlada i snaga reda skloni da zaključe. Jasno je da oni ulaze u proces migracija otvorenih očiju i da traže informacije iz pouzdanih izvora.

5. PLAĆANJE MIGRACIONIH NAKNADA

Još jedna zabluda koja prati temu migracija odnosi se na plaćanje naknade i dužničkog ropstva. U medijskim i političkim izveštajima uobičajeni narativ vidi migrante kao da su u dužničkom ropstvu zbog naknada za transport, te stoga vrlo ranjive u pogledu eksploatacije od strane kriminalaca (za kritiku videti Weitzer, 2014). Preko dve trećine ispitanika (njih 21) izjavilo je da se nisu osećali kao da se njima "trgovalo" ni na jednoj deonici svog putovanja. Od preostalih intervjuisanih (devet), petoro je reklo da se osećalo žrtvama trgovine zbog nasilnog i grubog tretmana koji su imali prilikom prelaska u Egipat. Nijedan ispitanik nije spominjao dužničko ropstvo, niti je izrazio zabrinutost zbog dugova prema krijumčarima odnosno posrednicima.

Što se tiče finansiranja putovanja, 26 od 30 učesnika obezbedilo je finansiranje preko svoje (šire) porodice i prijatelja koji su često živeli u inostranstvu. Jedan učesnik je obezbedio finansiranje vlastitim radom u poljoprivredi. Ono što je interesantno jeste da dva učesnika nisu uopšte morala da finansiraju putovanje, budući da su besplatno dobili uslugu krijumčarenja (jedan ispitanik) ili im je pomogao neko iz njihovog okruženja (drugi ispitanik). Takođe je zanimljivo istaći da je jedan ispi-

tanik platio u naturi tako što je bio uključen u krijumčarenje dovodeći potencijalne klijente iz eritrejske zajednice posrednicima.

Ogromna većina učesnika koji su platili krijumčarsku naknadu, dali su je po dolasku (sa krijumčarom) na dogovoreno odredište. Samo je jedan od ispitanih migranata platio naknadu unapred. To može biti zahvaljujući činjenici da je zvaničnik eritrejske vojske, a rođak ispitanog, bio uključen u proces krijumčarenja, i u takvim okolnostima bi, možda, dodatna sredstva kupila lojalnost drugih zvaničnika.

Ovo je upadljivo drugačije od nalaza iz drugih istraživanja o ilegalnim migracijama u drugim kontekstima (videti npr. Chin 1999; Antonopoulos i Winterdyk, 2006; uporedi Zhang, 2008; Sanchez, 2017). Međunarodna istraživanja pokazuju da ilegalni migranti (ili njihove porodice, koje veoma često vide posredovanje pri migriranju kao ulaganje) plaćaju ukupnu ili najmanje 50% krijumčarske nakande unapred (Antonopoulos i Winterdyk, 2006). Ovih 50% u većini slučajeva je korišćeno za plaćanje važnih učesnika putovanja, pre nego što je putovanje počelo. Ostatak naknade bio bi plaćen po dolasku migranata u odredišnu državu. U mnogim situacijama, plaćanja unapred su vršena preko posrednika, obično pouzdanog i istaknutog člana lokalne zajednice, koji je onda prosleđivao naknadu organizatoru na kraju migrantskog putovanja (videti Antonopoulos i Winterdyk, 2006; Koser, 2008). Međutim, nijedan od ovih slučajeva nije bio identifikovan u našim intervjuima. Pored toga, u našim intervjuima nismo naišli ni na jedan slučaj u kome su eventualno prokrijumčareni migranti pozajmljivali novac od lokalnih zelenaša, kao što je to identifikovano u drugim istraživanjima o krijumčarenju ljudi (videti, na primer, Koser 2008). Čak i u onim slučajevima, kada su migranti pozajmljivali novac od drugih (njih 7) nije bilo uopšte kamate, već je „davanje kredita“ bila pogodnost za nekoga u njihovoj društvenoj mreži.

Krijumčarske naknade koje su plaćali naši ispitanici posrednicima njihovih ilegalnih putovanja znatno variraju za gotovo identične krijumčarske procedure i/ili slične pređene udaljenosti, kao i odgovarajuće složenosti putovanja. Na primer, bilo je slučajeva u kojima su migranti koji nisu platili apsolutno ništa u novcu, već u naturi (delujući kao posrednici između krijumčara i drugih potencijalnih ilegalnih migranata) ili su plaćali 17.820 funti za prelazak jedne granice (od Eritreje do Sudana) kamionom. Ovo je jasan kontrast međunarodnim istraživanjima koja prikazuju da krijumčari generalno imaju različite cene za usluge koje nude, zavisno od promenljivih poput: udaljenosti, načina transporta, složenosti putovanja, trajanja, mogućnosti viziranja, uključenih garancija i nivoa sigurnosti i komfora (videti Mahler, 1995; Sladkova, 2016), kao i etničke pozadine krijumčarenog migranta u nekim kontekstima (videti Antonopoulos i Winterdyk, 2006).

Ipak, postoji jedna istaknuta tačka koju treba napomenuti u pogledu krijumčarskih naknada.

U onim slučajevima u kojima je plaćena naknada za krijumčarenje, zbog vrlo stroge kontrole izlaza (i ekstremno militarizovane granice) u Eritreji od njenog uspostavljanja, krijumčarske naknade iz Eritreje u Sudan bile su znatno veće od onih za krijumčarenje iz Sudana u Egipat. Jedan od naših ispitanika čiji je slučaj indikativan za celu grupu platio je 5.000 dolara za prelazak granice između Eritreje i Sudana i samo 400 dolara od Sudana do Egipta, što jasno odražava premiju na rizik.

ZAKLJUČAK

Ovaj članak je pokušao da rasvetli ilegalne migracije iz Eritreje; temu koja je u poslednjih nekoliko godina dobila značajnu medijsku, ali ograničenu akademsku pažnju. Jasno je da je preplavljujuća motivacija koja pokreće migracije iz Eritreje beg od represivnog režima i neograničene vojne službe. Ostaje da se vidi kako će mirovni sporazum Etiopije i Eritreje iz 2018. godine promeniti situaciju u Eritreji.

Evropska komisija je hrabro izjavila da: „Gotovo 90% izbeglica i migranata platilo je organizovanim kriminalcima i krijumčarima ljudi da ih prebace preko granice” (Evropska komisija, 2017). Međutim, čini se da se to ne odnosi na ilegalne migracije iz Eritreje. Naše istraživanje podupire one druge (vidi, na primer, Antonopoulos i Winterdyk, 2006; Campana 2017; Siegel, 2019), koji narušavaju poverenje u ideju da su „entiteti” koji krijumčare migrante preko Sredozemnog mora „kriminalne organizacije”. Zapravo, ključna uloga koju imaju članovi porodice, prijatelji i poznanici iz okoline migranata jasno ukazuje na nepostojanje snažnog elementa kriminalne organizacije, ako ga uopšte ima. Kao što je pokazalo ovo istraživanje, neki od ispitanika čak su nerado nazivali one koji su im omogućili neke etape njihovog nezakonitog migriranja „krijumčarima”. Metode koje su korišćene su jednostavne, pri čemu posrednici u ilegalnim migracijama jednostavno “prebace” migrante peške ili ih prevoze preko nekih od granica, koje su često bez policijskog nadzora.

Čini se da se naknade plaćaju od faze do faze i/ili unapred (pre odlaska iz Eritreje) ili po dolasku (u Egipt). Budući da su većini ispitanih eritrejskih migranata putovanje finansirali prijatelji ili porodica i drugi, nije bilo dokaza da su migranti morali pozajmiti novac od posrednika, što znači da nisu bili primorani na dužničko ropstvo. Dva slučaja, koji uključuju migrante koji uopšte nisu plaćali naknade, najbolji su primeri posrednika u krijumčarenju, koji su se „otrgnuli od opšteprihvaćenih društvenih običaja i kodeksa ponašanja radi profita i samoočuvanja, posebno suočeni s neprijateljskim društvenim okruženjem” (Zhang i drugi, 2018: 14; Siegel, 2019). Ipak, takve situacije i migrantska iskustva zvanični i medijski diskursi potpuno ignorišu.

Prisutnost čak i malog broja slučajeva u kojima nema apsolutno nikakve finansijske (ili druge) transakcije, ili čak širok raspon naknada potrebnih za posredovanje u ilegalnim migracijama iz Eritreje u Sudan, takođe naglašava da je krijumčarenje ljudi izuzetno raznovrstan teren.

Ono što je važno je da krijumčarenje ljudi ne uključuje uvek „ljudske krijumčare” u strogom zapadnjačkom smislu. Potonje obično uključuje sliku para predator-žrtva, prema kojoj kriminalci izlažu ilegalne migrante širokom rasponu rizika i uslova ranjivosti, i – u najboljem slučaju – iskorišćavaju finansijsku prednost (očekivanog) nezgodnog položaja migranata. Ono što je očigledno u našoj studiji jeste činjenica da jednostavno pretvaranje krijumčarenja Eritrejaca u aktivnost „visokog rizika/niskog prinosa” možda neće biti rešenje u situaciji u kojoj veze između „krijumčara” i „krijumčarenih” mogu biti utemeljene na vezama lokalne zajednice (Majidi, 2018; Siegel, 2019) i strategijama, koje su vrlo često izvan konteksta profitabilnih ilegalnih poslova.

Bez potrebe za kriminalnom podrškom/veštinama bilo za prevoz migranata ili pozajmljivanje novca za njihova putovanja, čini se da je veza između ilegalne migracije i kriminala iz Eritreje vrlo ograničena. Naša studija slučaja o nezakonitim migrantima iz Eritreje temelji se na relativno malom uzorku iz geografski ograničene grupe i sugerije da bi se mogli lokalizovati izuzeci od nekih istraživanja o krijumčarenju ljudi iz Afrike. Iskustva i ciljevi naših učesnika mogu se značajno razlikovati od drugih afričkih migranata kao što su, na primer, nigerijski ili drugi zapadnoafrički migranti. Ipak, jednako je važno paziti da zapadnjačke koncepcije o tome šta se događa u vezi sa krijumčarenjem ljudi ne nadjačaju stavove onih koji zapravo učestvuju u tome.

LITERATURA

- Andersson R. /2016/: Europe's failed 'fight' against irregular migration: ethnographic notes on a counterproductive industry, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(7), pp. 1055–1075.
- Antonopoulos G. A. and Papanicolaou G. /2018/: *Organised crime: a very short introduction*, Oxford University Press, Oxford.
- Antonopoulos G. A. and Winterdyk J. A. /2006/: The smuggling of migrants in Greece: An examination of its social organisation, *European Journal of Criminology*, 3(4), pp. 439–461.
- Antonopoulos G. A., Di Nicola A., Rusev A. and Terenghi F. /2019/: *Human trafficking finances: evidence from three European countries*, Cham, Springer, Switzerland.
- Baerwaldt N. /2018/: The European refugee crisis: crisis for whom?, *Border Criminologies Blog*, <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2018/03/european-refugee>.
- Belloni M. /2016/: Refugees as gamblers: Eritreans seeking to migrate through Italy, *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 14(1), pp. 104–119.
- Brachet J. /2018/: Manufacturing smugglers: from irregular to clandestine mobility in the Sahara, *The Annals: The American Academy of Political and Social Science*, 676(1), pp. 16–35.
- Campana P. /2017/: Out of Africa: The organization of migrant smuggling across the Mediterranean, *European Journal of Criminology*, 15(4), pp. 1–22.
- Chin K. L. /1999/: *Smuggled Chinese: clandestine immigration to the United States*, Temple University Press, Philadelphia.
- Daily Mail /2017/: Europe is 'underestimating' scale of migrant crisis and 'could be flooded by millions of Africans in 'biblical exodus' unless urgent action is taken says top official, *Daily Mail*, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4676640/Europe-underestimating-scale-migrant-crisis.html>.
- European Commission /2017/: *The EU and the migration crisis*, <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/>.
- European Commission /2019/: *Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)*, https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/migration-asylum-borders/asylum-migration-integration-fund_en
- European Commission, *EUTF For Africa* /2020/: https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/sites/uetfa/files/facsheet_eutf_short_17-01-2020.pdf.

- Galindo G. Salvini /2019/: Italy to spend 'at least €1 billion' in North Africa, *Politico*, <https://www.politico.eu/article/matteo-salvini-italy-migration-to-spend-at-least-e1-billion-in-north-africa/>
- Hobbs D. and Antonopoulos G. A. /2014/: How to research organised crime – in: *The Oxford handbook of organised crime* (Paoli L., ed.), Oxford University Press, New York, pp. 96–117.
- International Organisation for Migration (IOM) /2015/: *Migrant Arrivals by Sea top 170,000 in 2014*, <https://www.iom.int/news/migrant-arrivals-sea-italy-top-170000-2014>.
- Koser K. /2008/: Why Migrant Smuggling Pays, *International Migration*, 46(2), pp. 3–26.
- Mahler S. /1995/: *American dreaming: immigrants life in the margins*, Princeton University Press, Princeton, N.J.
- Majidi N. /2018/: Community dimensions of smuggling, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 676, pp. 97–113.
- Mengiste T.A. /2018/: Refugee protections from below: smuggling in the Eritrea-Ethiopia context, *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 676(1), pp. 57–76.
- Poole A. /2013/: Ransoms, remittances, refugees: the gatekeeper state in Eritrea, *Africa Today*, 60(2), pp. 67–82.
- Reuters /2019/: Terrorist presence on migrants boats from Libya now a certainty: Italy's Salvini, *Reuters Online*, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-italy/terrorist-presence-on-migrants-boats-from-libya-now-a-certainty-italys-salvini-idUSKCN1RT0G5>.
- Sanchez G. /2017/: Critical Perspectives on Clandestine Migration Facilitation: An Overview of Migrant Smuggling Research, *Journal on Migration and Human Security*, 5(1), pp. 9–27.
- Siegel D. /2019/: Human smuggling reconsidered: the case of Lesbos – in: *Constructing and organising crime in Europe* (P.C. van Duyne, A. Serdyuk, G.A. Antonopoulos, J. Harvey and K. von Lampe, eds.), Eleven International Publishing, The Hague, pp. 105–123.
- Slack J. and Martinez J. /2018/: What makes a good human smuggler? The differences between satisfaction with and recommendation of Coyotes on the U.S. – Mexico Border, *The Annals: The American Academy of Political and Social Science*, 676(1), pp. 152–173.
- Sladkova J. /2016/: Stratification of undocumented migrant journeys: Honduran Case, *International Migration*, 54(1), pp. 84–99.
- Strange M. and Martins B. N. /2019/: Claiming parity between unequal partners: how African counterparts are framed in the externalisation of EU migration governance, *Global Affairs*, 5(3), pp. 234–246.
- Tinti P. and Reitano T. /2016/: *Migrant, refugee, smuggler, saviour*, Hurst Publishing, London.
- UN /2003/: *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, <https://www.unodc.org/unodc/treaties/CTOC/>.
- UN /2017/: *Mediterranean crossing still world's deadliest for migrants* – UN News, <https://news.un.org/en/story/2017/11/637162-mediterranean-crossing-still-worlds-deadliest-migrants-un-report>.
- UN /2020/: *Eritrea Country Profile*, http://data.un.org/CountryProfile.aspx/_Images/CountryProfile.aspx?crName=Eritrea.
- UNHCR /2020/: *Italy Sea Arrivals Dashboard*, <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5205>

- Walker S. /2018/: Hungarian leader says Europe is now 'under invasion' by migrants, *The Guardian*, March 15.
- Weitzer R. /2014/: New directions in research on human trafficking, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 653(1), pp. 1–27.
- Whittle J. /2019/: *Snakehead: to what extent are Chinese organised crime groups involved in human smuggling from China to the United Kingdom?*, PhD Thesis (unpublished), Liverpool John Moores University.
- Zanker F. /2019/: Managing or restricting movement? Diverging approaches of African and European migration governance, *Comparative Migration Studies*, 7(17).
- Zhang S. /2008/: *Chinese human smuggling organizations: families, social networks, and cultural imperatives*, Stanford University Press, Stanford, Ca.
- Zhang S., Sanchez G. E. and Achilli L. /2018/: Crimes of Solidarity in Mobility: Alternative Views on Migrant Smuggling, *The Annals: The American Academy of Political and Social Science*, 676(1), pp. 6–1.

Sa engleskog prevela Anđelijska Kovačević

Joseph Whittle* & Georgios A. Antonopoulos**

IRREGULAR MIGRATION FROM ERITREA AND ROLE OF HUMAN SMUGGLING

SUMMARY

The years 2014-2019, saw approximately 104.000 Eritreans arriving by boat from North Africa to Italy alone. Thousands of others arrived via Greece, Spain and Turkey into the EU. With an estimated population of 5,34 million people that equates to almost 2% of the entire population of Eritrea arriving in Italy during these five years. Eritreans were among the ethnic groups associated with the so called 'Migrant Crisis' in the Mediterranean, a phenomenon that has been well-documented. Depending on the viewpoint, migration to the EU through the Mediterranean or via Turkey has been described as an 'invasion', portrayed in some sections as Europe being 'under siege', and suggested – as in the case of the former Italian Interior Minister Salvini – as a means for terrorists to infiltrate European borders. Or, simply, as a tragedy with the route becoming known as 'the world's deadliest' for migrants. Without first understanding or acknowledging the drivers of irregular migration, the responses will not be effective. As Eritreans are one of top nationalities undertaking irregular migration to travel to the EU, this article looks at their motivations and the means used by them to migrate illegally. In doing so, it attempts to show what drives the high volume of people migrating and that the link between smugglers and criminality is not as western perceptions and paradigms would indicate.

Key words: irregular migration, Eritrea, Europe, organized crime, human trafficking

* Visiting Lecturer at Liverpool John Moores University, UK, J.G.Whittle@ljmu.ac.uk

** Professor of criminology at Northumbria University Newcastle, UK, g.antonopoulos@tees.ac.uk